

INDEKS POZIOMU ROZWOJU I STABILNOŚCI ORGANIZACJI OBYWATELSKICH W POLSCE W ROKU 2012

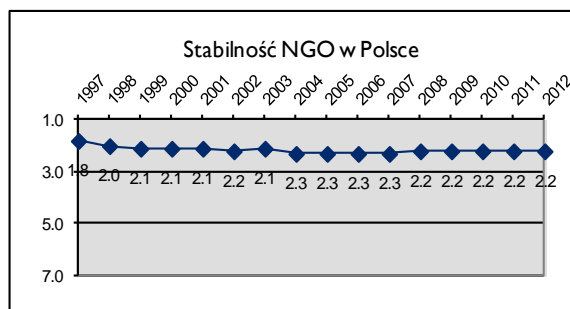
Maj 2013

OGÓLNA WARTOŚĆ INDEKSU: 2.2

Ogólna kondycja organizacji pozarządowych w Polsce w roku 2012 nie zmieniła się. Dialog między nimi a rządem przez ten rok dalej się rozwijał, wykraczając poza kwestie ściśle związane z rejestracją organizacji i ich działalnością. Podmioty pozarządowe aktywnie promowały swoje priorytety podczas przygotowań do nowego okresu programowania funduszy unijnych. Trzeci sektor rozwijał też, z powodzeniem, swoją zdolność do tworzenia koalicji na poziomie ogólnokrajowym.

Forum Debaty Publicznej, zainicjowane przez

Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w roku 2011, stało się istotnym mechanizmem służącym reformie przepisów regulujących działalność organizacji trzeciego sektora. Organy rządowe odpowiedzialne za gospodarkę, rozwój regionalny i rolnictwo także stworzyły nowe możliwości angażowania się sektora

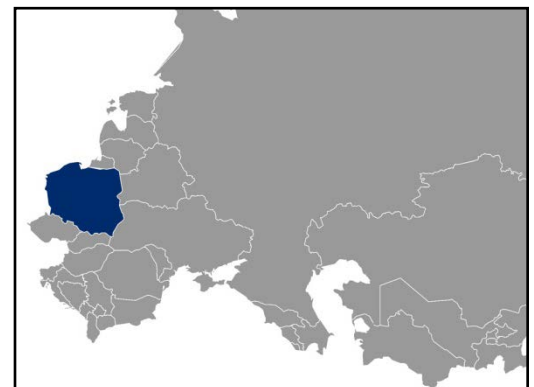
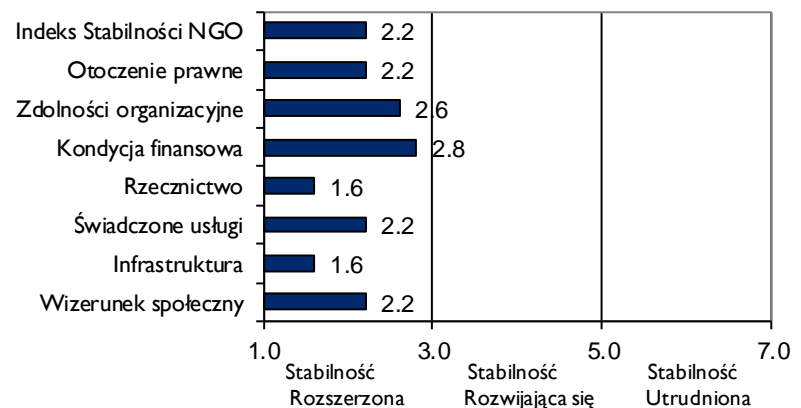

pozarządowego w kształtowanie polityki w tych dziedzinach. Jednak to przyszłość pokaże, jak dalece ta nowa otwartość oznacza tylko chęć poprawienia wizerunku władzy, a jak bardzo jest rzeczywistą gotowością do uwzględniania opinii organizacji społecznych. Władze wystąpiły z kontrowersyjnymi inicjatywami zmian w prawie dotyczącym zgromadzeń publicznych oraz

dostępu do informacji publicznej, uznanych przez społeczeństwo obywatelskie za ograniczanie swobód obywatelskich, co podważyło wiarygodność rządu Platformy Obywatelskiej oraz Prezydenta jako promotorów społeczeństwa obywatelskiego.

Organizacje pozarządowe coraz bardziej uzależniają się od finansowych środków publicznych. W ich budżetach zmniejszył się udział środków

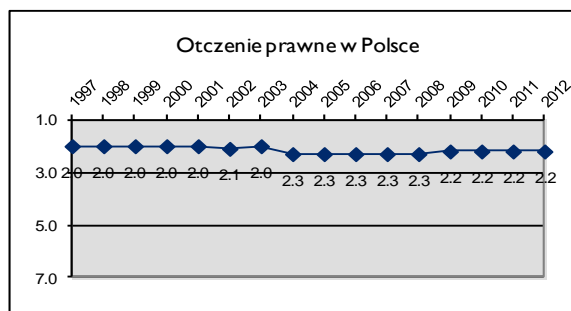
2012 Wyniki dla Polski

innych, takich jak na przykład składki członkowskie czy przychody ze świadczenia usług. Dywersyfikacja źródeł finansowania także słabła.

Według Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON), we wrześniu 2012 roku istniało 114.045 organizacji, w tym: stowarzyszeń (99.290) i fundacji (14.755). Liczby te obejmują także organizacje nieaktywne, które nie zostały formalnie rozwiązane.

OTOCZENIE PRAWNE: 2.2

Przepisy regulujące kwestie rejestracji i działalności trzeciego sektora w roku 2012 nie zmieniły się. Jednak procedura jest nadal zbiurokratyzowana, skomplikowana i długa. Jeżeli chodzi o fundacje, sąd ma siedem dni na rozpatrzenie wniosku o rejestrację. W praktyce, fundacje korzystające z pomocy informatorium.ngo.pl potrzebują zwykle od dwóch do trzech tygodni na rejestrację. Sąd ma trzy miesiące na rozpatrzenie wniosku stowarzyszenia ubiegającego się o rejestrację. W rozpatrywanie wniosku o rejestrację stowarzyszenia zaangażowane są także władze

właściwego miejscowo powiatu i często kwestionują one zapisy statutów takich organizacji, co może znacznie przedłużyć przebieg rejestracji.

Organizacje trzeciego sektora zaproponowały zmiany w ustawie Prawo o stowarzyszeniach, które w roku 2012 omawiane były w tym środowisku przy wielu okazjach, także podczas spotkań w Kancelarii Prezydenta oraz na forum Parlamentarnego Zespołu do spraw Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Poza kwestią długości procedury rejestracyjnej, najważniejsze zagadnienia to stosunkowo wysoki próg liczby – piętnastu – członków założycieli, a także możliwość podejmowania arbitralnych decyzji przez urzędników dokonujących rejestracji, na przykład kwestionowanie celów czy deklaracji programowych organizacji.

Organizacje pozarządowe są niezależne w swoim działaniu i w sposobie zarządzania, jednak liczba wymogów formalnych oraz regulacji prawnych, których muszą przestrzegać po zarejestrowaniu (ponad 200 według szacunków Stowarzyszenia Klon/Jawor), jest dla nich nie lada wyzwaniem. Jest to szczególnie zniechęcające dla mniejszych organizacji, o mniejszych możliwościach, gdyż normy są te same, niezależnie od wielkości organizacji czy jej budżetu.

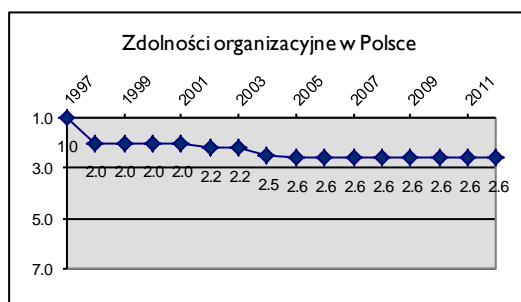
Chociaż organizacje pozarządowe nie obawiają się rozwiązania przez państwo z powodów politycznych lub z innych przyczyn uznaniowych, krytycznie oceniają niedawne legislacyjne próby ograniczenia swobód obywatelskich i dostępu do informacji publicznej. Na przykład na organizatorów zgromadzeń publicznych nałożono nowe obowiązki, które obarczają ich odpowiedzialnością prawną i finansową, jeżeli nie zdołają oni zapobiec naruszeniom porządku publicznego. Przepisy ograniczające dostęp do informacji publicznej z uwagi na ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa oraz ważnych interesów gospodarczych państwa wprowadzone zostały w roku 2011; w 2012 roku Trybunał Konstytucyjny uznał je za niezgodne z konstytucją. Chociaż organizacje pozarządowe mogą wyrażać swoje opinie swobodnie i otwarcie, często wola powstrzymać się od krytyki władz i instytucji rządowych na poziomie lokalnym, szczególnie w małych społecznościach, gdzie w dużym stopniu uzależnione są od finansowania przez samorządy.

Organizacje pozarządowe mogą legalnie zarabiać dzięki sprzedaży towarów i świadczeniu usług, jednak środki pochodzące z takiej działalności stanowią niewielki procent ich przychodów. Mogą one także starać się o zamówienia publiczne, stając do konkursów zarówno na poziomie lokalnym jak i krajowym, jednak często przekracza to ich możliwości. Przychody organizacji pozarządowych, niezależnie od ich źródła, są zwolnione z podatku pod warunkiem przeznaczenia ich na działalność statutową organizacji. Organizacje pozarządowe

ze statusem organizacji pożytku publicznego cieszą się dodatkowymi przywilejami, w tym możliwością otrzymania do 1 procenta z podatku dochodowego należnego od osób fizycznych.

Rosnąca liczba ośrodków wsparcia dla trzeciego sektora zapewnia bezpłatny dostęp do podstawowych porad prawnych. Pracownicy instytucji samorządowych czasami także udzielają pomocy prawnej. Ponadto coraz więcej prawników na poziomie lokalnym zna przepisy regulujące działalność organizacji pozarządowych.

ZDOLNOŚCI ORGANIZACYJNE: 2.6

Zdolności organizacyjne polskich organizacji pozarządowych nie zmieniły się w roku 2012. Poziom członkostwa także pozostawał stały. Ciągłe nie ma organizacji społecznych o masowej przynależności, niewiele organizacji prowadzi akcje aktywnego pozyskiwania członków, opinia publiczna zaś wykazuje niewielkie zainteresowanie działalnością trzeciego sektora. Na ogół organizacje pozarządowe skupiają się na budowaniu relacji z darczyńcami, a wsparcia ze strony ogółu obywateli szukają podczas kampanii dotyczących konkretnych spraw oraz akcji zachęcających do przekazywania na ich rzecz 1

procenta podatku. Duże organizacje, mające rozpoznawalnych i popularnych liderów, a także doświadczenie w dziedzinie public relations, takie jak Polska Akcja Humanitarna czy Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy (WOŚP), osiągają największe sukcesy w zdobywaniu środków na swoje inicjatywy.

Rejestrując się, organizacje pozarządowe muszą określić swoje cele w statucie. Jednak według badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, w roku 2012, 55 procent takich organizacji, aby przetrwać, dostosowywało swoją działalność do priorytetów darczyńców; 17 procent deklorowało, że dość często zmienia profil swojej działalności. Organizacje trzeciego sektora planują działalność w perspektywie krótkofalowej, określonej przez dostępne granty lub kontrakty. Tylko kilka organizacji – zazwyczaj tych dużych, które są bardziej niezależne finansowo – stosuje planowanie strategiczne. Niektóre czynią to, aby spełnić wymagania darczyńców.

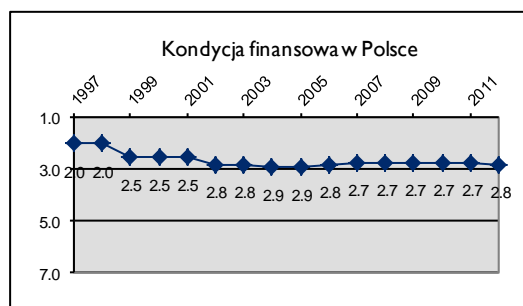
Tylko w większych organizacjach widoczny jest jasny podział obowiązków pomiędzy zarząd a pracowników. W mniejszych pracownicy często zasiadają także w zarządzie.

Według badania Stowarzyszenia Klon/Jawor z roku 2012, około połowa organizacji pozarządowych zatrudnia płatnych pracowników (14 procent na obszarach wiejskich), ale mniej niż 20 procent zatrudnia personel na stałe. Liczba organizacji zatrudniających płatnych pracowników wzrosła z 44 procent w roku 2010, ale udział tych, które zatrudniają pracowników na stałe zmniejszył się w tym samym okresie o 4 procent. Tylko kilka organizacji ma więcej niż pięciu pracowników. Skład personelu często zależy od realizowanego właśnie projektu. Szczególnie mniejsze podmioty zatrudniają pracowników na umowy na czas określony, które zazwyczaj nie są przedłużane poza okres realizacji danego projektu. Większość organizacji zatrudnia księgowych lub zleca usługi księgowe, ale tylko te z dużym budżetem mogą sobie pozwolić na stałą pomoc zawodowych prawników.

Organizacje pozarządowe nadal opierają się głównie na społecznej pracy swoich członków. Liczba wolontariuszy angażowanych z zewnątrz zależy od zasobów organizacji; tym, które dysponują większymi zasobami, łatwiej jest zaplanować odpowiednie zadania dla wolontariuszy i odpowiednio pokierować ich pracą. Chociaż doświadczenia z mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012, podczas których zmobilizowano 2500 wolontariuszy, pokazują, jak wielkie są w Polsce możliwości rekrutowania ochotników do konkretnych wydarzeń lub akcji, społeczeństwo nie jest zbyt zainteresowane regularnym angażowaniem się w pracę w organizacjach pozarządowych na zasadzie wolontariatu.

Stan zaawansowania technicznego organizacji trzeciego sektora nadal się poprawia. Stosunkowo niewiele organizacji (14 procent w roku 2012 w porównaniu z 17 procentami w 2010, według Stowarzyszenia Klon/Jawor) wymienia sprzęt biurowy i komputery jako jeden z trzech priorytetów, na które przeznaczyłyby dodatkowe środki. Jednak wiele organizacji wykorzystuje prywatny sprzęt swoich członków, wolontariuszy lub pracowników. Dostęp do nowoczesnego wyposażenia informatycznego jest bardziej ograniczony na terenach wiejskich.

KONDYCJA FINANSOWA: 2.8

Kondycja finansowa organizacji pozarządowych w Polsce pogorszyła się w ciągu ostatnich dwóch lat. Średnio, przychody organizacji zmniejszyły się o 7 procent. Trend długoterminowy jest także spadkowy. Według Stowarzyszenia Klon/Jawor, 10 procent organizacji trzeciego sektora, o największych budżetach, dysponowało w roku 2011 rocznym budżetem w wysokości co najmniej 320 tys. zł., co oznacza spadek z 500 tys. zł. w roku 2007. Najbogatsze 5 procent organizacji dysponowało w roku 2011 budżetem w wysokości przynajmniej 700 tys. zł., co jest kwotą znacznie mniejszą niż 1,35 mln zł. w roku 2007.

Środki publiczne to nadal najważniejsze źródło finansowania organizacji pozarządowych. W roku 2011 łączna wartość umów zawartych przez administrację rządową i samorządową wszystkich szczebli z podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego, na realizację zadań publicznych, wyniosła 4.192.914.097 zł.; jest to poziom porównywalny z rokiem 2010. Jednakże udział umów zawartych w trybie otwartego konkursu ofert zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie spadł z 66 do 42 procent. Dane za rok 2012 nie są jeszcze dostępne.

Ponad połowa organizacji pozarządowych otrzymuje wsparcie finansowe od władz regionalnych lub lokalnych. Jednak poszczególne kwoty przyznawane w trybie otwartego konkursu ofert zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie są małe i ich wartość stale maleje. W roku 2011, a jest to ostatni rok, za który dane są dostępne, średnia wartość umowy wynosiła 35.894 zł, 38 procent mniej niż w roku 2010. Niektóre samorzady prowadzą fundusze wkładów własnych dla organizacji pozarządowych, które są rozdysponowywane w formie dotacji przyznawanych w trybie konkursowym. Wkład własny jest częstym warunkiem udziału w konkursach na realizację projektów ogłaszanych przez administrację publiczną na szczeblu krajowym.

Filantropia na poziomie lokalnym ciągle jest w fazie rozwoju, w zabieganiu o wsparcie firm organizacje pozarządowe muszą się mierzyć z rosnącą konkurencją ze strony lokalnych szkół czy ośrodków kultury. W efekcie tylko nieliczne organizacje pozarządowe uzyskują wsparcie lokalnych przedsiębiorców, a te, którym się to udaje, otrzymują niewielkie kwoty. Według Stowarzyszenia Klon/Jawor, 29 procent otrzymało darowizny od osób prywatnych (w tym poprzez zbiórki publiczne), a 30 procent skorzystało ze wsparcia przedsiębiorstw. W sumie, środki pochodzące z tych źródeł stanowią 11 procent całego budżetu trzeciego sektora.

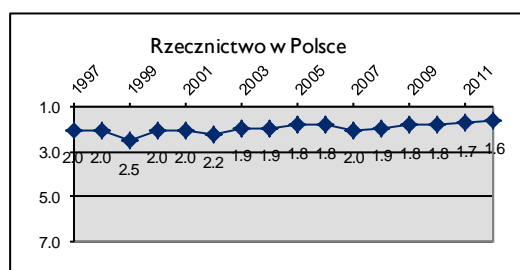
Liczba podatników, którzy przekazali 1 procent podatku na organizacje pożytku publicznego w roku 2012, wzrosła o ponad milion w porównaniu z rokiem 2011, a łączna przekazana kwota zwiększyła się o 53 mln zł.. Jednakże ponad połowa (55 procent) tych pieniędzy trafiła do zaledwie pięćdziesięciu organizacji, z których większość była także największymi beneficjentami mechanizmu 1 procenta w poprzednich latach. Większość tej elitarnej grupy stanowią organizacje z większych miast. Największym beneficjentem jest Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” z siedzibą w Warszawie, która gromadzi środki na indywidualną pomoc

dzieciom nieuleczalnie chorym. W roku 2012 zebrała 108.708.265,91 zł., niemal jedną czwartą całej kwoty przekazanej przez podatników.

Dywersyfikacja przychodów jest ograniczona. Wiele organizacji uzależnionych jest całkowicie lub w dużym stopniu od środków publicznych ze względu na ich stosunkowo łatwą dostępność. Chociaż w 2012 roku 57 procent organizacji pozarządowych zbierało składki członkowskie (w 2010 roku 60 procent), zebrane kwoty nie wystarczają zwykle na sfinansowanie działalności. Tylko niewielka część z nich prowadzi sprzedaż towarów lub usług. Rząd woli zlecać organizacjom świadczenie usług w trybie wspierania niż powierzenia; wspieranie stanowi 91 procent kontraktów przyznanych organizacjom pozarządowym. Ogromna większość podmiotów trzeciego sektora nie ma rezerw finansowych, które mogłaby wykorzystać jako zabezpieczenie w razie problemów z płynnością finansową.

Organizacje pozarządowe sporządzają roczne sprawozdania finansowe, ale rzadko je publikują. Tylko nieliczne organizacje, te w najlepszej kondycji finansowej, może sobie pozwolić na przeprowadzanie audytów finansowych. Na ogół organizacje skupiają się raczej na rozliczaniu wydatków projektów (szczególnie tych finansowanych ze środków publicznych) niż na rozwijaniu strategicznego podejścia do zarządzania finansami.

RZECZNICTWO: 1.6

W roku 2012 skala współpracy, kontaktów oraz formalnego dialogu pomiędzy organizacjami pozarządowymi nadal wzrastała, przede wszystkim na poziomie ogólnokrajowym.

W roku 2012 organizacje trzeciego sektora uczestniczyły w pracach uznanych platform, takich jak Rada Działalności Pożytku Publicznego, Komitety Monitorujące Fundusze Unijne czy Forum Debaty Publicznej zainicjowanym przez Prezydenta RP w roku 2011. Organizacjom pozarządowym udało się także wypracować lepsze kontakty robocze z

instytucjami szczebla centralnego, które wcześniej wykazywały niewielkie (lub zgoła żadne) zainteresowanie dialogiem na etapie kształtowania polityki. Na przykład Ministerstwo Rolnictwa zaczęło zasięgać opinii i korzystać z wiedzy eksperckiej organizacji pozarządowych już na wstępnym etapie procesu planowania, w przeciwieństwie do praktyki lat poprzednich, kiedy zapraszano je do zgłaszania uwag do przygotowanych już dokumentów. Organizacje trzeciego sektora, razem z innymi zainteresowanymi stronami, zapraszane były także do udziału w pracach Zespołu do spraw Strategii Europa 2020, nowego długofalowego programu społeczno-gospodarczego UE. Zespół ten, składający się z urzędników wyższego szczebla pracujących pod kierownictwem Ministra Gospodarki, pełni rolę konsultacyjną i monitorującą we wdrażaniu strategii na poziomie krajowym.

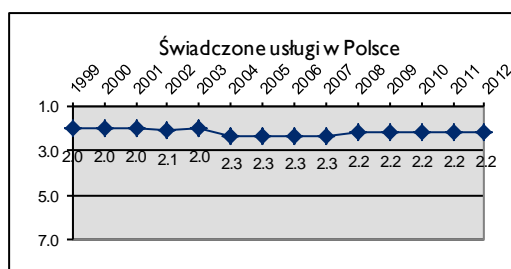
Koalicje różnych organizacji zdobywają uznanie jako skuteczne formy prowadzenia działalności rzeczniczej. W roku 2012 aktywne były liczne koalicje i sieci ogólnokrajowe, jednak koncentrowały one swe wysiłki na decydentach i politykach, a nie na opinii publicznej. Zwołana *ad hoc* koalicja 12 organizacji pozarządowych opracowała dwanaście postulatów, dotyczących kolejnego okresu programowania funduszy unijnych (2014 do 2020), które wsparło kolejnych 250 organizacji. Wnioskowano m.in. o łatwiejszy dostęp do środków finansowych dla małych organizacji pozarządowych oraz zwiększenie roli trzeciego sektora w programowaniu strategicznym, monitorowaniu i ewaluacji funduszy unijnych. Wiceminister rozwoju regionalnego w oficjalnym wystąpieniu pozytywnie odniósł się do tej inicjatywy i zadeklarował współpracę z organizacjami pozarządowymi w sprawie realizacji ich postulatów. Koalicja na rzecz Równych Szans opracowała projekt nowelizacji ustawy wdrażającej przepisy unijne, dotyczące równego traktowania i przekonała grupę posłów do przedłożenia projektu w Sejmie, gdzie pod koniec roku oczekiwał on na rozpatrzenie. Raport przygotowany przez Koalicję na rzecz Edukacji Antydyskryminacyjnej spotkał się z uznaniem Rzecznika Praw

Obywatelskich, został też zacytowany w wytycznych Rzecznika dla Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczących edukacji w zakresie praw człowieka.

Organizacje pozarządowe miały w roku 2012 wiele okazji, aby uczestniczyć w ogólnopolskich konsultacjach i debatach na temat reformy prawa dotyczącego zbiorów publicznych, rejestracji i działalności organizacji trzeciego sektora. Natomiast na poziomie lokalnym władze nadal postrzegają organizacje pozarządowe głównie jako zleceniobiorców i dlatego, tylko w ograniczonym stopniu, korzystają z instrumentów, służących angażowaniu organizacji trzeciego sektora we współdecydowanie, zapisanych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

W promowaniu zmian prawnych, które byłyby korzystne dla całego sektora, takich jak przepisy dotyczące funduszy lokalnych, regrantingu i lokalnej filantropii najbardziej aktywne były krajowe sieci i zrzeszenia organizacji pozarządowych. Lokalne organizacje nie dysponują wystarczającym potencjałem, by podejmować tego typu działania rzecznicze lub też nie wierzą w ich powodzenie.

ŚWIADCZENIE USŁUG: 2.2

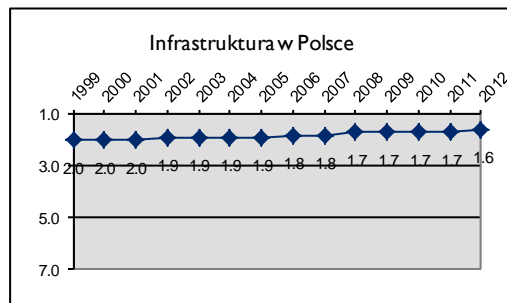
Według badań Stowarzyszenia Klon/Jawor z roku 2012, organizacje pozarządowe świadczą usługi w różnych dziedzinach, między innymi w zakresie sportu, turystyki i rekreacji (38 procent), kultury i sztuki (17 procent), szkoleń i edukacji (14 procent), pomocy społecznej i usług socjalnych (6 procent), ochrony zdrowia (6 procent) oraz rozwoju lokalnego (5 procent). Podczas gdy główne obszary działania trzeciego sektora pozostały generalnie takie jak w roku 2010, nastąpił pewien wzrost udziału organizacji działających w dziedzinie kultury, przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby

podmiotów zajmujących się pomocą społeczną i ochroną zdrowia. Mniej popularne dziedziny to ochrona środowiska, prawa człowieka, działalność naukowo-badawcza, zatrudnienie i rynek pracy, wspieranie innych organizacji oraz bezpieczeństwo publiczne. Na obszarach wiejskich oferta organizacji pozarządowych ogranicza się do sportu i edukacji.

Ze względu na silne uzależnienie organizacji trzeciego sektora od finansowania projektowego, usługi przez nie świadczone w dużym stopniu odzwierciedlają priorytety darczyńców. W ramach nakreślonych przez politykę darczyńców organizacje trzeciego sektora dopasowują usługi do potrzeb swoich członków, sympatyków lub beneficjentów, nie zaś do potrzeb szerszej społeczności, których najczęściej nie są nawet w stanie zdiagnozować. Według Stowarzyszenia Klon/Jawor w roku 2012 tylko jedna piąta organizacji pozarządowych wskazała, że zbiera i analizuje dane w celu określenia liczby potencjalnych użytkowników swoich usług, a jedna trzecia bada potrzeby użytkowników i społeczności lokalnej oraz przeprowadza analizę sytuacji. Ponad połowa organizacji świadczy usługi szerszemu gronu odbiorców niż ich własna baza członkowska czy bezpośredni beneficjenci.

Organizacje pozarządowe pobierają opłaty tylko za niewielką część świadczonych przez siebie usług. Udział takich przychodów w ich budżetach zmniejsza się. Usługi świadczone przez organizacje trzeciego sektora są zwykle dofinansowywane przez samorządy lokalne przez dotacje, które pokrywają większość kosztów. Dlatego też usługi te są zazwyczaj świadczone bezpłatnie. Potencjalni beneficjenci, którzy nie mogą zapłacić za takie usługi, także oczekują, że będą one darmowe.

INFRASTRUKTURA: I.6

W roku 2012 stan infrastruktury organizacji pozarządowych nieco się poprawił. Liczba ośrodków wsparcia nadal wzrastała, na obszarach wiejskich pojawiły się nowe. Według internetowej bazy danych Stowarzyszenia Klon/Jawor, w Polsce istnieje 384 ośrodków wspierających trzeci sektor. Ośrodki te w większości korzystają z funduszy unijnych i zazwyczaj nie pobierają opłat za swoje usługi, z wyjątkiem niektórych szkoleń. Kilka z nich rozpoczęło standaryzację usług dzięki systemowi certyfikacji, opracowanemu i wprowadzonemu w roku 2012. Certyfikaty dają potencjalnym użytkownikom pewność co do jakości świadczonych usług.

Około dwudziestu lokalnych funduszy rozdziela w swoim terenie pozyskane środki, ale skala tych działań jest bardzo ograniczona w zestawieniu z potrzebami. Brakuje przepisów prawa sprzyjających regrantingowi, nie ma też mechanizmów na poziomie ogólnokrajowym, które promowałyby lokalną działalność grantodawczą. Społeczności lokalne i ich liderzy mogą otrzymać wsparcie na swoje działania od grantodawców działających na poziomie ogólnokrajowym, takich jak Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności i organizacje realizujące jej program Działaj Lokalnie, jak Akademia Rozwoju Filantropii. Fundacja Stefana Batorego także wspiera lokalne inicjatywy, a Fundacja Rozwoju Wsi oferuje szeroki wachlarz szkoleń i wsparcie w postaci niewielkich grantów dla organizacji pozarządowych działających na wsi.

Głównie dzięki funduszom unijnym dostępne są szkolenia z różnorodnych tematów, rośnie też liczba trenerów. Materiały szkoleniowe dostępne są po polsku. Trenerzy są coraz bardziej kompetentni, dzięki specjalistycznym kursom, które rozwijają ich umiejętności w konkretnych dziedzinach, takich jak działania antydyskryminacyjne czy współpraca międzysektorowa. Jednak organizacje pozarządowe nadal zainteresowane są głównie kursami pisania wniosków projektowych. Dostęp do szkoleń jest większy w dużych miastach, ale niektóre ośrodki oferują kursy mobilne, które docierają także do organizacji działających w mniejszych miejscowościach.

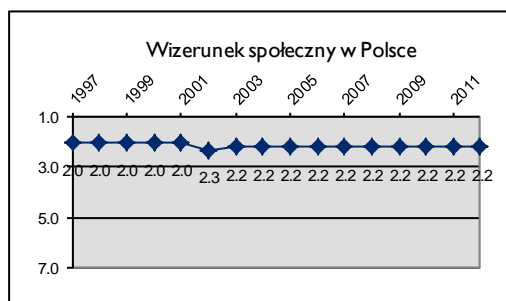
Organizacje pozarządowe łączą się w liczne krajowe koalicje branżowe (jak Polska Zielona Sieć) oraz zrzeszenia o przekrojowym charakterze (np. OFOP – Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych). Powstają także nowe koalicje i organizacje parasolowe. Na przykład w roku 2012 powstały: Koalicja na rzecz wdrażania zapisów Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Koalicja na rzecz samorządów uczniowskich oraz Koalicja dla rodziny. Lokalne organizacje pozarządowe rzadko korzystają z takiej formy działania. W prawie istnieją mechanizmy zapewniające reprezentację interesów trzeciego sektora na szczeblu lokalnym, takie jak Rady Pożytku Publicznego, które składają się z przedstawicieli samorządów i organizacji pozarządowych i pełnią rolę doradczą, opiniując projekty lokalnych strategii i aktów prawnych. Jednak na koniec roku 2011 tylko 128 społeczności lokalnych (spośród blisko 3000) miało takie rady, a i z tych wiele istniało tylko nominalnie.

Organizacje pozarządowe korzystają z rozmaitych sieci wymiany informacji. Od roku 2002 Stowarzyszenie Klon/Jawor prowadzi portal www.ngo.pl, specjalistyczny serwis informacyjny, z którego rocznie korzysta 5,8 mln użytkowników. Są też kanały informacji branżowej, a także fora organizacji pozarządowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Chociaż partnerstwa między organizacjami pozarządowymi, lokalnymi przedsiębiorstwami, samorządem lokalnym i mediami nie są jeszcze bardzo popularne, liczba takich wspólnych przedsięwzięć wzrasta i coraz częściej dostrzegane są korzyści płynące z takiej współpracy. Trzeci sektor realizuje wspólnie z administracją publiczną szereg projektów, finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Na obszarach wiejskich działa nadal około 400 partnerstw lokalnych, obejmujących organizacje pozarządowe, przedstawicieli

lokalnych przedsiębiorstw i władz (nazywanych także Lokalnymi Grupami Działania), które powstały w ramach unijnego programu Lider, chociaż często są one zdominowane przez samorządy lokalne.

WIZERUNEK PUBLICZNY: 2.2

Coraz więcej informacji na temat organizacji trzeciego sektora pojawia się w mediach, które zwykle przedstawiają ten sektor w pozytywnym świetle. Mechanizm 1 procenta przyczynił się do wzrostu zainteresowania środków masowego przekazu tematami związanymi z działalnością organizacji pozarządowych, ale skierował ich uwagę głównie na organizacje zajmujące się kwestiami zdrowia, chociaż stanowią one tylko 6 procent całego sektora. Poza tym media generalnie koncentrują się wyłącznie na dwóch rolach pełnionych przez organizacje pozarządowe: pomocy

potrzebującym i działaniach interwencyjnych. Na poziomie lokalnym na obiektywizm przekazu wpływa często miejscowa sytuacja polityczna, presja ze strony samorządów (posiadających niekiedy płatne dodatki w lokalnych mediach), a także ze strony lokalnych grup interesu, szczególnie w sytuacjach, gdy liderzy organizacji pozarządowych postrzegani są jako potencjalni konkurenci w nadchodzących wyborach samorządowych.

Liczba ogłoszeń publikowanych w mediach przez organizacje pozarządowe także rośnie. Z reguły korzystają one z ulgowych stawek, niższych niż oferowane komercyjnym reklamodawcom. Od kwietnia 2011 roku organizacje mające status organizacji pożytku publicznego mogą ubiegać się o bezpłatną emisję w publicznej telewizji ogłoszeń o ich działalności.

Informacje na temat organizacji pozarządowych publikowane w mediach są raczej wynikiem zainteresowania dziennikarzy niż starań tych organizacji. Większości z istniejących podmiotów trzeciego sektora brakuje umiejętności potrzebnych do wzbudzenia zainteresowania mediów. Stosunkowo niewiele podmiotów, zwykle tylko te największe i najbardziej zasobne, jest w stanie utrzymywać stałe relacje z najważniejszymi mediami ogólnokrajowymi.

Przez ostatnie kilku lat zaufanie społeczeństwa do organizacji pozarządowych wzrosło dzięki dobrze nagłośnionym kampaniom społecznym oraz mechanizmowi 1 procenta. Jednak według badań prowadzonych przez Grażynę Piechotę w roku 2011, większość podatników nie pamięta, jaką organizację wsparło przekazaniem 1 procenta podatku.

W miarę jak organizacje pozarządowe stają się coraz bardziej profesjonalne, administracja państwowa coraz częściej zwraca się do nich po fachowe opinie, informacje i analizy. Na poziomie regionalnym i lokalnym postrzeganie organizacji przez władze jest różne. W mniejszych społecznościach uznanie roli organizacji pozarządowych przez administrację samorządową ma tylko deklaracyjny charakter. W wielu miejscowościach dominuje klientelizm lub postawy nacechowane rezerwą.

Środowisko biznesu zaczęło doceniać znaczenie organizacji pozarządowych dla swoich działań w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). W roku 2012 Harvard Business Review Polska po raz pierwszy zbadało relacje między sektorem organizacji pozarządowych w Polsce a biznesem. Wraz z trzema innymi partnerami przeprowadziło ankietę, w której ogromna większość menedżerów z dużych i średnich firm deklarowała zainteresowanie współpracą z organizacjami pozarządowymi.

Większość organizacji trzeciego sektora publikuje raporty roczne ze swojej działalności, a liczba tych, które to czynią, stale rośnie. Jednak organizacje pozarządowe zwykle czynią to, bo się tego od nich wymaga lub oczekuje, nie zaś z szacunku dla swoich interesariuszy czy z głęboko zakorzenionej potrzeby przejrzystości

działania. Od wielu organizacji pozarządowych trudno jest otrzymać wiarygodne dane na temat ich finansów, zatrudnienia pracowników czy innych wrażliwych kwestii. Tylko nieliczne organizacje przyjęły własne kodeksy etyczne.

Indeks Stabilności Organizacji Społeczeństwa Obywatelskiego (CSO Sustainability Index) jest podstawowym narzędziem analitycznym służącym do pomiaru poziomu rozwoju sektora obywatelskiego w regionie Europy Środkowej i Wschodniej oraz Eurazji. Indeks śledzi przeobrażenia w sektorze pozarządowym w dwudziestu dziewięciu krajach przez ostatnie piętnaście lat. Bada szeroko ogólne uwarunkowania funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, skupiając się na otoczeniu prawnym działalności organizacji pozarządowych, ich zdolnościach organizacyjnych, kondycji finansowej, efektywności prowadzonego rzecznictwa, świadczonych usługach, infrastrukturze oraz wizerunku społecznym. Każdy z tych wymiarów jest w Indeksie oceniany na siedmiopunktowej skali, gdzie liczba 1 oznacza bardzo zaawansowany poziom rozwoju, a 7 słabą kondycję. Indeks jest prowadzony przez amerykańską Agencję na rzecz Międzynarodowego Rozwoju (U.S. AID) we współpracy z organizacjami partnerskimi w każdym z ww. dwudziestu dziewięciu krajów.

W celu uzyskania więcej informacji o badaniu, prosimy o kontakt z Instytutem Spraw Publicznych, pod adresem: filip.pazderski@isp.org.pl

Angielska wersja raportu 2012 CSO Sustainability Index dla Europy Środkowej i Wschodniej oraz Eurazji jest dostępna pod następującym linkiem: <http://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society>